

POLITIKERKÄNNEDOM

SÖREN HOLMBERG

Enskilda politiker behöver inte vara välkända i Sverige. Huvudrollerna i vårt demokratiska system innehas av de politiska partierna, inte av de förtroendevalda representanterna. Det är partierna som utformar program och som väljarna röstar på. Vår demokrati är en partibaserad demokrati, inte en personbaserad demokrati. Personvalsreformen i slutet av 1990-talet var ett försök att något luckra upp partiernas dominerande position. Väljarna fick en möjlighet att ge ett mer personligt mandat till en uppskattad politiker på den valda partilistan. En möjlighet som hittills endast en mindre minoritet utnyttjat. Personröstandet har än så länge varit ett misslyckande i riksdags-/region- och kommunvalen med oftast under 30 procent som kryssar för någon kandidat (Oscarsson och Holmberg 2013). Vi tror oss veta vad det beror på. Väljare vill inte kryssa för kandidater de inte känner till. Och svenska riksdagsledamöter, liksom regionala och kommunala politiker, är i de allra flesta fall mycket anonyma för de flesta väljare. Majoriteten av väljare känner till partiledarna och ibland någon enstaka ledande lokalpolitiker, inte mer. Men det är alltså inte något större demokratiskt problem, ety i Sverige är det partierna som är den representativa demokratins huvudaktörer, inte de enskilda politikerna.

Dock, det är svårt att se att det skulle vara till någon större skada om svenska politiker vore mer välkända. Ätminstone två centrala demokratiska processer skulle bli mer verkningsfulla om de förtroendevalda var mer kända bland väljarna. För det första skulle opinionsbildning och kontakter med medborgarna underlättas. Människor lyssnar mer och tar mer intryck av en känd person än av en okänd. Kända budbärare är mer kommunikativt effektiva än okända. För det andra, personligt ansvarsutkrävande skulle möjliggöras. Det är svårt att ställa en okänd företrädare till svars. En känd politiker utgör en lättare måltavla. I den mån vi vill kunna utkräva ansvar inte bara av partierna utan också av partiernas företrädare är personkännedom helt central.

Det är mot denna bakgrund som SOM-institutet sedan tio-femton år undersökt hur kända och uppskattade ledande lokal- och regionpolitiker är i Västra Götalandsregionen, i region Skåne och i Göteborgs kommun. Undersökningstekniken har varit densamma genom alla år. Ett antal ledande politiker har valts ut och introducerats för svarspersonerna i SOM-undersökningarna. För- och efternamn är det enda som presenteras. Sedan får de svarande först indikera om de känner till de utvalda politikerna och därefter på en graderad skala ange hur mycket de gillar alternativt ogillar de politiker de uppger att de känner till. Svarsskalan varierar mellan -5 (ogillar) och +5 (gillar).

Resultaten av SOM:s mätningar har hittills varit en rätt deprimerande läsning om man förväntat sig att svenska lokal- och regionalpolitiker skulle vara välkända eller särskilt populära (Holmberg 2006, 2011, 2012a, 2012b, 2013). Det är de inte i de allra flesta fall. Den stora majoriteten av de undersökta förtroendevalda är både förhållandevis okända och förhållandevis lite uppskattade. De flesta av de studerade politikerna har kännedomssiffror på 30 procent eller lägre. Och det är en mycket liten minoritet som uppnår popularitetssiffror på +10 eller högre på vår skala från -50 (max ogilla) till +50 (max gilla). Mycket få politiker är riktigt populära. Rekordsiffran i SOM:s mätningar har Göran Johansson (S) i Göteborg med resultatet +24 år 1995. Fast å andra sidan är det också få förtroendevalda som är riktigt illa omtyckta med popularitetssiffror på -10 eller ännu lägre. Så låga uppskattningstal har vi endast registrerat för fem politiker bland det femtiotal vi studerat genom alla år.¹ De allra flesta ledamöter får genomsnittliga uppskattningsresultat någonstans kring +/- noll på vår mätskala. En något ljummen bedömning med andra ord – varken riktigt poppis eller riktigt motsatsen.

Gråtrist

Utfallet av mätningen i Västra Götaland hösten 2012 avviker inte från dessa tidigare uppnådda resultat (se tabell 1). Åtta regionpolitiker ingår i studien. Ingen av dem är i närheten av att vara känd av en majoritet av medborgarna. Johnny Magnusson (M) och Gert-Inge Andersson (S) toppar kännedomslistan med 37 respektive 35 procent av de svarande som uppger att de känner till dem. Övriga sex förtroendevalda uppvisar kändissiffror på mellan låga 17 och 22 procent. Sverigedemokraternas Patrik Ehn är den som har den lägsta kännedomssiffran på 17 procent.

Samma lite gråtrista resultat återfinner vi om vi ser på popularitetssiffrorna i tabell 2. Alla åtta regionpolitiker har genomsnittliga uppskattningsresultat kring +/- noll. Mest populär är Gert-Inge Andersson (S) med +4, följd av Monica Selin (KD) med +2 och Johnny Magnusson (M) med +1. Svagast popularitetssiffra har Patrik Ehn (SD) med snittresultatet -4. Ingen riktigt populär politiker med andra ord, men heller inte någon riktigt impopulär.

Lång och trogen tjänst lönar sig

Det är inte bara en from politikerförhoppning, att lång och trogen tjänst ska belönas med ökad kännedom och större popularitet. Det är också en av grundhypoteserna i den sociala inlärningsteorin, åtminstone när det gäller kännedom (Bandura 1977, Holmberg 2012a). Långvarig exponering ska öka graden av kännedom. Det betyder för politiker att de skall bli mer välkända vartefter de tjänar troget och blir omvalda. Att vara politiskt seglivad är naturligtvis inte den enda faktorn bakom kändisskap. Men enligt hypotesen är långvarighet som förtroendevald en bidragande orsak bakom ett ökat politiskt kändisskap.

Tabell 1 Kännedom om ledande politiker i Västra Götaland, 1998–2012 (procent)

politiker (parti)	Andel bland samtliga											Andel bland egna partiets sympatisörer																			
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Göran Johansson (S)	67	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Cecilia Widegren (M)	13	36	48	43	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	40	46	48	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Johnny Magnusson (M)	-	-	-	-	-	-	-	33	34	33	33	33	34	37	37	-	-	-	-	-	-	-	-	40	41	46	42	39	45	40	
Ger-Inge Andersson (S)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	33	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31	37	39	
Roland Andersson (S)	19	23	32	30	28	30	27	28	27	29	31	32	28	-	-	20	30	40	34	29	36	31	30	30	33	31	35	35	-	-	
Annelie Stark (S)	23	24	28	25	22	23	22	22	19	22	21	20	22	-	-	26	30	35	26	24	28	25	23	24	26	24	25	27	-	-	
Eva Eriksson (FP)	-	20	27	26	25	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	39	32	32	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rune Lanesstrand (SVG)	19	21	25	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	*	*	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kristina Jonäng (C)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	39
Kent Johansson (C)	-	16	20	18	18	16	17	16	18	19	20	21	-	-	-	19	34	35	33	36	34	25	24	28	32	33	29	-	-	-	
Bengt Molstedt (M)	-	-	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Monica Selin (KD)	11	-	16	15	13	13	13	12	16	14	14	15	18	20	-	11	-	15	14	16	15	8	13	15	18	14	15	17	32	20	
Jonas Andersson (FF)	-	-	-	-	-	10	12	11	13	-	-	15	17	19	-	-	-	-	-	-	10	9	12	14	-	-	-	8	19	26	
Brigitta Losman (MP)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	19	
Sören Kviberg (V)	-	-	-	-	-	-	-	13	12	12	14	16	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	17	*	15	20	23	
Slig Grauers (M)	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Patrik Ehn (SD)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	22
Lars Nordström (FP)	-	-	-	-	-	-	-	16	14	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-	19	16	-	-	-	
Hans Aronsson (S)	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Carina Åström (V)	10	12	15	15	14	14	13	15	15	-	-	-	-	-	-	12	12	18	16	18	14	19	13	23	-	-	-	-	-	-	
Jan Hallberg (M)	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ursula Johansson (KD)	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Margaretha Jansson (SVG)	-	-	-	-	-	-	-	-	13	12	12	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	*	*	-	-	
Stefan Kristiansson (MP)	-	-	11	13	11	11	9	10	9	12	11	10	12	-	-	-	-	7	17	8	8	13	8	10	8	10	8	11	-	-	
Lars Bergsten (M)	-	-	-	-	13	10	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	8	10	-	-	-	-	-	-	-	-	
Susanne Aronsson (SVG)	-	-	-	-	-	10	12	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Gunnel Adler (MP)	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Einar Hansander (SVG)	-	-	-	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ingela Bergendahl (S)	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Thomas Mellqvist (C)	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Jan Steen (FF)	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

Kommentar: Resultaten visar andelen svarspersoner som *inte* kryssar för "personen ökad för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala. Procentbasen har definierats som samtliga personer i Västra Götaland som besvarat den västsvenska SOM-undersökningen. Partisympatierna har fastställts med hjälp av en fråga om bästa parti. En asterisk (*) betyder för få svarande.

Källa: De västsvenska SOM-undersökningarna 1998-2012.

Exponeringshypotesen gäller dock endast för politikerkännedom, inte för politikerpopularitet. Den sociala inlärningsteorin förutspår inte att uppskattning eller kärlek ska tillta med åren. Men den gör heller inte prognosen att uppskattning ska malas ned och minska över tid. Inlärningsteorin är neutral och tyst när det gäller om popularitet tenderar att växa eller förtvina vartefter åren går.

När vi tidigare har prövat om den sociala inlärningsteorins exponeringshypotes fungerar som väntat när det gäller politikerkännedom har resultaten alltid gått i hypotesens riktning om än inte överväldigande så. Kännedomen har ökat över tid men inte särskilt mycket, endast med i genomsnitt några få procentenheter (Holmberg 2010, 2012b, 2013). När vi återtestar hypotesen på resultaten för regionpolitikerna i Västra Götaland, inklusive på de senaste siffrorna från mätningen 2012, blir utfallet som tidigare – ett resultat i enlighet med förväntan men inte imponerande så.

Prövningen genomförs för ett relativt stort antal politiker (elva) som deltagit i som minst fem olika kännedomsmätningar genom åren. För nio av dessa elva regionpolitiker har kännedomen gått upp något, medan den minskat för övriga två. Den genomsnittliga förändringen blir +4,5 procentenheters kännedom för de elva politikerna; något högre än motsvarande tidigare mätning som visade på en ökning med i snitt +3,9 procentenheter (Holmberg 2012a).² Exponeringshypotesen får alltså ett något förstärkt stöd i vår senaste prövning.

Om vi genomför samma test fast nu bland politikernas egna väljare – på hemmaplan bland de väljare de umgås mest med – blir resultatet ännu något mer positivt för politikerna och ännu något mer stödjande för exponeringshypotesen. Regionpolitikernas kännedom är högre bland de egna väljarna och den ökar mer påtagligt över tid bland det egna partiets anhängare. Nio av våra elva undersökta VG-politiker kan uppvisa en ökad kännedom bland de egna väljarna när vi jämför de två första mätningarna med de två senaste. Endast två har tappat något i kännedom. I genomsnitt för de elva regionpolitikerna ökar graden av kännedom med +6,7 procentenheter över de mätår som jämförs. I den tidigare mätningen var motsvarande resultat +5,5 procentenheter; alltså ett något tydligare positivt utslag för hypotesen denna gång. Huvudresultatet är alltså att ju mer politiker och väljare är tillsammans desto mer välkända blir politikerna; på en låg nivå och inte mycket, men dock mer kända.

Men långvarigt politiskt umgänge ökar inte uppskattningen

Det är naturligtvis ett riktigt surt resultat för regionpolitikerna – men inte desto mindre utfallet i SOM:s mätningar. De elva regionpolitiker vi har följt under minst fem mätår i Västra Götaland har i genomsnitt inte blivit mer populära bland samtliga svars personer eller bland de egna väljarna. Härvidlag är resultaten precis som vi rapporterat tidigare. När vi inkluderar den senaste mätningen från 2012 visar det sig att den genomsnittliga uppskattningen för de elva VG-politikerna bland samtliga svarande försvagats – inte förstärkts – med -0,6 enheter på vår -50 till +50-skala; inte

mycket men dock åt fel håll. På hemmaplan bland det egna partiets väljare är motsvarande resultat något lite bättre, en svag uppgång med i genomsnitt +0,6 enheter.

Huvudresultatet är att regionpolitikerns uppskattning bland samtliga medborgare liksom bland de egna sympatisörerna i genomsnitt varken ökar eller minskar över tid. Många års slit ökar inte populariteten, men minskar den heller inte.

Något annat än en dyster slutsats går inte att dra – regionpolitiker med för det mesta svaga popularitetssiffror blir inte mer uppskattade vartefter de företräder folket – varken bland alla medborgare eller bland det egna partiets sympatisörer. Det är tufft och uppenbarligen otacksamt att vara folkvald. Det kostar på att styra. Går det dåligt får man skulden. Går det bra får någon annan äran. Det är inte lätt att vara förtroendevald. Men några måste ta på sig jobbet. Annars fungerar inte den representativa demokratin.

Noter

- ¹ Cecilia Widegren (M) i Västra Götaland 2000 med -15 och 2001 med -11; Mikael Jansson (SD) i Göteborg med -13 2010; Jerker Swanstein (M) i Skåne med -11 2008, Carl Sonesson (M) i Skåne 2001 med -10 och Carl Herslow (Skånes väl) i Skåne 2001 med -28.
- ² Endast politiker med minst fem års deltagande i SOM-mätningarna är medtagna i analysen. De två första årens medelresultat för respektive politiker jämförs med snittresultatet för de två senaste mätåren.

Referenser

- Bandura, Albert (1977) *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Holmberg, Sören (2006) "Skåne har få kända och populära politiker", i Lennart Nilsson (red) *Nya gränser – Skåne*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören (2010) "Folkvald politiker bör vara kända av folket", i Susanne Johansson (red) *Regional demokrati. Om politiker och medier i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören (2011) "Med tiden blir man känd", i Lennart Nilsson (red) *Västsvensk demokrati i tid och rum*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören (2012a) "Blir regionpolitiker mer kända och populära under valår?", i Linda Berg & Henrik Oscarsson (red) *Omstritt omval*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören (2012b) "Populärast i test", i Annika Bergström (red) *Västsvensk vardag*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

- Holmberg, Sören (2013) ”Okända regionpolitiker”, i Jonas Ohlsson & Annika Bergström (red) *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och trender i Skåne*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2013) *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.